

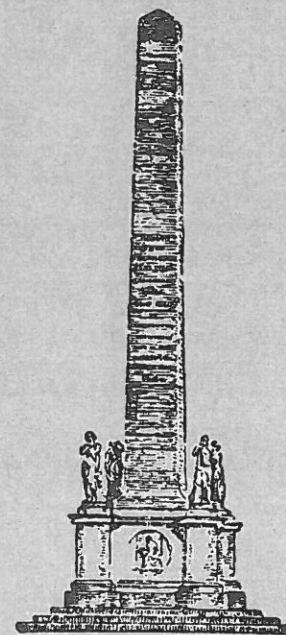
BØGER

- Henry George: *Fremskridt og Fattigdom*. Oversat af *Jakob E. Lange*. 6. udg. 1948. 320 sider 7,50
- *Beskyttelse eller Frihandel*. Oversat af *P. Larsen*. 3. gennemsete udgave ved *Jakob E. Lange*. 1948. 207 sider 6,75
- *Arbejdets Kaar*. Oversat af *Jakob E. Lange*. 10. udgave 4,00
- *Samfundets Livsspørgsmaal*. 2. udgave. 224 sider 7,50
- *Moses*. Et foredrag. Oversat af *S. Berthelsen*. 3. udgave. 32 sider 1,00
- Frédéric Bastiat: *Hvad man ser og hvad man ikke ser* 3,00
- J. L. Bjørner: *Eventyr og Virkelighed*. Samfundets Livsspørgsmaal i Billeder og Tekst. Illustreret af *Viggo Bang* og *Louis Moe*. 1945. 172 sider 6,75
- Jakob E. Lange: *Socialøkonomi*. Grundsætninger og Retningslinier. 6. udgave. 1948. 194 sider 5,85

HENRY GEORGE FORLAGET
Ridehusvej 15, Gentofte

Bør man have erstatning for at betale sin skyld?

Af Peder C. Pedersen

HENRY GEORGE FORLAGET
KØBENHAVN 1955

Den tilbøjelighed, som folkelige forhandlinger har til at antage en etisk form, har sin gode grund. Den udspringer af en lov i det menneskelige sind; den hviler på en instinktmæssig anerkendelse af måske den dybeste sandhed, vi formår at fatte: det alene er klogt, som er retfærdigt, det alene har varighed, som er ret.

Henry George.

»Betragt udfaldet af en udført handling, og Du vil se, at den altid har frembragt det modsatte af det, man ventede, når den ikke fra begyndelsen har været støttet på moral og retfærdighed.«

Chateaubriand.

Grundskyldskommissionen udarbejdede et forslag om en jordrenteafgift mod afløsning. Til forslaget er knyttet en bestemmelse om, at skødehaverne skal have en afløsningssum for $3/4$ af grundværdien. Da spørgsmålet om en sådan afløsning nu er bragt frem i vor lovgivende forsamling og således er blevet et højaktuelt spørgsmål, synes det at være på sin plads at tilhængere af grundskyld bliver på det rene med, om det fremsatte forslag grunder sig på retfærdighed. Om kravet er retfærdigt, skal undersøges i det følgende.

Det er hensigten med enhver skatteomlægning, at den skal give gevinst for nogle og tab for andre.

Det vil vistnok forekomme alle en ganske urimelig, ja ligefrem latterlig tanke, at der ved skatteudskrivning skulle ydes erstatning til dem, der skal betale skatten. Så var det me-

get mere enkelt at lade være med at udskrive skat overhovedet. Er det da anderledes med grundskyld? Det er i reglen fra grundskyldstilhængerens side blevet hævdet, at grundskyld ikke er en skat, men noget, grundejerne skylder det øvrige samfund, noget, som grundejerne har modtaget vederlag for, og som de derfor retfærdigvis bør betale for. Det er endog samfundets pligt at kræve sit tilgodehavende, før det går til at udskrive skatter. Men når det er samfundets tilgodehavende, der kræves, må det være endnu mere urimeligt at give erstatning derfor end for skatter. Samfundet får på den måde ikke sit tilgodehavende hos den, der er skyldner. Det bliver tværtimod den, der skal betale erstatningen — i forslaget kaldet afløsning — der må bøde. Det er umuligt at lave en skatteomlægning, der ikke ændrer noget i den bestående formuefordeling, og som giver ikke-tab for nogle og gevinst for andre. Dette er netop hensigten med enhver skatteomlægning, der ikke blot er en yderligere skatteudskrivning.

Ikke ret, men billigt.

Tilhængerne af erstatningsplaner vil i reglen heller ikke forsøge at forsvare deres planer med, at de er retfærdige. Man kalder det i stedet for billigt, et ord, der i denne forbin-

delse er vanskeligt at definere, men nærmest bruges som en mellemting mellem retfærdigt og barmhjertigt. Som begrundelse for den nåde, man vil vise grundejerne, angives oftest, at disse i god tro har købt den grundrente, der var til stede, da de overtog ejendommen, og når man indtil da har fundet sig i en samfundsorden, hvor grundrenten var i privateje, kunne man ikke sådan uden videre afskaffe denne ordning.

Hvis dette var en gyldig undskyldning, kunne man jo aldrig ophæve bestående love, der gav økonomiske særrettigheder. Men påstanden vidner også om ukendskab til grundrenten.

Grundrenten er en fremtidsværdi.

Grundrenten er ikke en værdi, der er skabt i fortiden. Hver eneste smule grundrente, der findes på en ejendom, er nutids- eller fremtidsværdi, og det er udelukkende den fremtidige grundrente, en køber betaler for, når han køber en ejendom. Hans pris er bestemt af, hvad han forventer, grundrenten vil blive i fremtiden. Hans vurdering af, hvad den kan blive, sker ud fra hans kendskab til, hvad den giver i nutiden. Ingen, der har købt en ejendom, hvis grundrente han i dag kan udnytte, er herre over, om denne grundrente skal vedblive at bestå — om den skal øges eller for-

mindskes. Det afhænger udelukkende af det omgivende samfund, så vist som grundrenten er den værdi, hvormed samarbejdet med andre kan øge hans arbejdes udbytte. I samme grad, som dette samarbejde formindskes, taber hans ejendom i værdi. LS gav i trediverne et praktisk bevis for sandheden heri, idet de truede købere til en landejenddom med at udelukke dem fra andelsmejeri og slagteri og andet samarbejde med egnens beboere, vel vidende, at dette gjorde ejendommen næsten værdiløs.

Også lavere priser på produkter kan få grundrenten til at svinde ind. Ligeledes øver skatteforholdene deres direkte eller indirekte indflydelse på grundrenten. Ingen har derfor grund til at vente, at grundrenten er en varig værdi, som han kan disponere over og handle med som anden ejendom.

Man vil måske sige, at det kun er statens inddragning af grundrenten, som ejendomsbesidderen bør være beskyttet mod. Hvorfor skulle der være særlig beskyttelse for ejendomsbesidderne mod inddragning af grundrenten, når man samtidig anerkender statens beskatningsret? Er det ikke mere urimeligt, at staten afkræver en del af de værdier, som den enkelte frembringer, og anvender disse til fællesgoder for alle, eller endnu værre, fordeler dem som gaver til en-

kelte grupper. Det retfærdige er, at de værdier, som er skabt af samfundet, bliver anvendt til dækning af det offentliges nødvendige udgifter — som kommer os alle til gode — og at de enkelte får lov til at beholde de af dem skabte værdier. Erstatning til skødehaverne for indførelse af fuld grundskyld strider derfor mod den naturlige ret.

Er det i strid med gammel retssædvane eller grundloven, at fuld grundskyld indføres uden erstatning?

Om ejendomsskatter siger (til forsvar for bankhæftelsen) den berømte retslærde *Anders Sandø Ørsted*:

»At deslige skatter kunne forøges over det, de var, da man tilforhandlede sig ejendommen, er slemt nok, men anderledes kan det ikke være.«

»Man glemmer, at alle ejendomsskatter er prioriterede fremfor enhver privat panthaver. Tingens natur tilsiger allerede dette, thi det er ejendommen, som afgiften pålægges uden hensyn til ejerens person, og strengt taget hører den ham først til *efter*, at han har klaret, hvad staten eller det hele borgersamfund, som han skylder sin ejendom, har at fordre af ham.«

Tydeligere ord for statens ret til at inddrage hele grundrenten kan vanskeligt fås.

Også den konservative professor *Henning Matzen* har i sin bog om tingsretten hævdet statens ret til beskatning som gående forud for den enkeltes ret til tingen, og professor H. Matzen sætter ingen grænse for denne beskatnings størrelse. Kravene, der stilles til beskatningen, for at den kan være lovmedholdelig er, at den skal være ensartet for ensartede ting.

Under en diskussion om erstatning rettede jeg engang spørgsmålet om fuld grundskylds lovlighed til sagfører, godsinspektør *S. Berthelsen*, der i særlig grad havde beskæftiget sig med dette spørgsmål, og modtog følgende svar:

»Det private jordeje har netop i umindelige tider aldrig været ligestillet med andet privateje, men just i modsætning til dette været betinget af en afgift i penge eller tjenesteydelser til det offentlige, svarende til særfordelen ved det private jordeje — og altså som vederlag for dette. De fleste oldtids- og middelalderssamfunds økonomi var endog alene eller væsentligt grundlagt på sådanne jordindtægter, og helt op til vore dage har disse udgjort en betydelig del af alle samfunds faste formue.

Det private jordeje bliver ved erlæggelsen

af denne afgift ikke blot »lovlig«, men netop en retfærdig institution, som ingenlunde må betragtes som »skadelig«, men tværtimod er den første og vigtigste betingelse for al god produktion — kun det vederlagsfrie private jordeje er uretfærdig. (At tale om en personlig ret er i denne forbindelse meningsløst — også upersonlige retssubjekter, kommuner, selskaber o. s. v. kunne have privat jordeje på samme vilkår som privatpersoner).

Alle kendte jurister — fra *Anders Sandø Ørsted* til *Henning Matzen* — bekræfter disse sætninger som uimodsigelige. Og alle private jordejere er da også — når de ikke simulerer eller er vildledte — fuldt ud vidende derom og om, at deres ret ganske som toldbeskytternes ret til overpris på varen er afhængig af skattelovene til enhver tid.

Kravet om erstatning til grundejerne for pålæg af grundskyld ville — allerede fordi derved ophæves dens formål og betydning — være ganske meningsløs og kan aldrig blive noget retskrav mod det offentlige. Kravet kan højst rejses som en hensigtsmæssighedsforanstaltning, og da ikke mod det offentlige som erstatningspligtig, men som en praktisk udlicensing mellem alle i en ejendom interesserede privatpersoner, såfremt vi en dag blev stillet over for den opgave at skulle opføre samfun-

dets bo med et slag. Så længe der derimod kun tales og lovgives om en gradvis gennemførelse af grundskyldsreformen, med samtidig afløsning af andre skatter, bliver al tale om erstatning til grundejerne kun egnet til at forvirre begreberne om ret og uret.«

Om grundskyldsforslaget siger professor, dr. jur. Knud Illum i »Ugeskrift for retsvæsen«:

»Uden at argumentere sagen mere indgående, må jeg som min formening give udtryk for, at den forhøjelse af ejendomsskatten til staten, der udgør det ene led af forslaget, kan passere som et forslag om skatteforhøjelse. Den anden side af forslaget, rentekøbet mod en afløsningssum, tegner sig mere som en ekspropriationsmæssig foranstaltning i finansielt øjemed. Forslaget må derfor ses som en blandet skatte- og ekspropriationslov. Er dette tilfældet, kan en fornyet behandling efter nyvalg kræves. De forringelser i henseende til fuld erstatning, som lovforslaget rummer, synes på den anden side at kunne begrundes i beskatningsmæssige synspunkter. Lovforslaget er derfor næppe grundlovsstridigt.«

En udtalelse af professor, dr. jur. Thøger Nielsen, gengivet efter Grundskyldskommissionens betænkning, side 175, synes at være på linie hermed:

»Såfremt indførelsen af fuld grundskyld anses for en ekspropriation, kan der ikke herske nogen som helst tvivl om, at den i § 14—16 omhandlede erstatningsydelse må anses for grundlovsstridig. Forudsætter man, at jordrenten som en særegen skat betragtes som forenelig med grundloven, kan der set fra et juridisk synspunkt ikke rejses nogen indvendinger mod den foreslåede erstatning, som formentlig netop som følge af ekspropriationsbestemmelserne kaldes for en afløsningssum. Da man under den sidstnævnte forudsætning ville kunne indføre jordrenteordningen uden nogen form for erstatning, kan man selvfølgelig også give en hvilken som helst form for delvis erstatning.«

Der kan ikke være nogen tvivl om, at en omlægning af skatter til grundskyld kan foretages uden at komme i strid med grundloven, og det samme gælder gennemførelsen af en sådan omlægning med en vis afløsning til jordejerne.

Men forslaget om afløsning er forkasteligt, fordi det sætter hensynet til erhvervede privilegier over hensynet til frembringerens ret til udbyttet af eget arbejde. De, der er interesseret i særrettighedernes bevarelse, vil naturligvis tage forslaget som en indrømmelse af, at erstatning er berettiget, selvom dette ikke har været forslagsstillernes tanke.

Skødehaverens økonomiske stilling ved indførelse af grundskyld uden erstatning.

Når en skødehaver står overfor valget mellem de to muligheder, grundskyld mod afløsning af skatter, eller grundskyld mod erstatning, så er det naturligt, at han undersøger, hvilken indflydelse de to muligheder har på hans økonomi. Svaret kan ikke blive ens for alle, dertil er stillingen og udnyttelsen af grundene for forskellige. Jeg vælger to eksempler her fra Sjælland:

A har en ejendom på 10,5 ha., jordværdi 18.000 kr. Han beskæftiger fast 1 gift mand, 1 karl og to koner. Desuden har han en del ekstra medhjælp i frugtudtyndingen og frugtplukningstiden. B har en ejendom på 48 ha., jordværdi 72.000 kr. Ejendommen drives nærmest som familiebrug. En del af året er der en karl, i høst- og tærskesæsonen desuden nogen ekstra medhjælp. Den lille ejendom giver lavt anslået løn til to familier mere end den store. Læserne kender sikkert selv lignende eksempler. Ved grundskyld vil B's bidrag til det offentlige blive fire gange så stort som A's. Nu, hvor skatterne hviler på arbejde og forbrug, må A og de hos ham beskæftigede mennesker tilsammen betale mere end dobbelt så

meget som B og hans medhjælpere. Afløsningssummen på de 6.000 mill., der skal opsamles gennem skatter, kommer den driftige mand også til at betale en større del af end den mindre driftige. De driftige skal altså dække det tab, som grundspekulanter og andre lider, fordi de har holdt jorden ude af drift.

De skødehavere, hvis udnyttelse af jorden er middelgod eller derover, kan med fordel vælge at betale grundskyld mod afløsning af skatter. Jo dårligere drift, jo mere interesseret bliver en jordbruger i den anden løsning. Den er derfor kun egnet til at fremme ekstensiv drift.

Der vil blive indvendt, at også den jordbruger, der har en meget intensiv drift, vil få mindre for sin ejendom, når han skal sælge den. Alt andet lige vil den gå ned i pris med den kapitaliserede jordværdi.

Lad os gå ud fra, at dette er rigtigt, så viser det, at han taber i sin egenskab af jordsælger. Men han bliver jo først jordsælger, når han ophører med at være jordbruger. Som jordbruger er han ikke interesseret i høj jordpris. Vil han skifte boplads, får han mindre for sin ejendom, men skal til gengæld give tilsvarende mindre for en anden ejendom.

Vil han udvide, kan han købe billigere, og de unge, der søger virkeplads, kommer billigere ind og vil få større nettoudbytte, fordi de ikke længere skal betale både grundrente til private og skatter til det offentlige. Jordbrugerne er en fremrykkende jordkøberstand, og er derfor interesseret i lave jordpriser.

Hvad er det jordejeren taber?

Hvis ejendommen falder i pris, når skatterne bliver afløst af grundskyld, hvad er så den virkelige årsag?

Det, der bestemmer en ejendoms pris, er det udbytte, som ejendommen kan give. Hvis der ved omlægning fra skatter til grundskyld sker det, at skattelettelsen bliver lige så stor som det beløb, der skal udredes i grundskyld, så må ejendommens pris, alt andet lige, blive den samme. Da der kan afskaffes skatter for mindst det samme beløb, som grundskylden udgør, bliver det økonomiske resultat, at samtlige ejendomme, hvis udnyttelsesgrad er middelgod eller derover, vil få en forøget indtægt. Alle skatter har en tendens til at forringe ejendommens nettoudbytte. Dette gælder ikke alene de skatter, der direkte udredes af jordbrugerne, men også de skatter, som udredes af købmænd, vognmænd, dyrlæger, hånd-

værkere o. s. v. Disse må nemlig søge deres skatter betalt ved at tage højere pris for deres varer og tjenester. Således overvælttes skatten, der til syvende og sidst må tages af det udbytte, som jorden giver.

Værdien af det, som ejendomsbesidderne får som vederlag for skatterne, kan man se bort fra i denne forbindelse. Ved en skattelettelse, der svarer til grundskyldens beløb, må det vederlag, der kan ydes af offentlige goder jo være lige så stort, når pengene kommer som grundskyld, som hvis de kommer som skatter.

Omlægningen fra skat til skyld medfører således ingen nedgang i jævnt godt eller bedre drevne ejendommers nettoudbytte, og de andre brugere har den mulighed, dels at skille sig af med en del af jorden, dels at drive deres jord stærkere, så de opnår et større nettoudbytte.

Men der er en anden faktor, der også har indflydelse på ejendommens pris. Det er de fortjenstmuligheder, der findes andre steder, altså arbejdslønnens højde. Stiger arbejdslønnen, stiger også driftsomkostningerne for de jordbrug, der skal have fremmed arbejdskraft. Af den grund kan den jordbruger, der beskæftiger fremmed arbejdskraft, også forvente nedgang i nettoudbyttet, men

kun under forudsætning af, at arbejdslønnen stiger.

For husmanden eller andre jordbrugere, der ikke køber fremmed arbejdskraft, har en stigning i arbejdslønnen også betydning for ejendomsprisen. Hans pris på ejendom er nemlig bestemt af, hvilken fortjeneste han kan opnå ved anden virksomhed. Er arbejdslønnen høj, vil han give mindre for en ejendom, end hvis den er lav. Det udbytte, som han vil kræve til sig selv, skal nemlig være på højde med et udbytte, som han kan opnå ved andet arbejde. Det må antages, at alle, også de små ejendomme, vil gå ned i salgspris, dersom vi får grundskyld. Men det sker kun, hvis og fordi arbejdslønnen stiger.

Det, man vil give erstatning for, er altså det fald i jordprisen, som er en følge af, at arbejdslønnen ikke længere kan holdes nede. Det kan også siges sådan: Man vil give erstatning for tabet af magten til at tilegne sig andre menneskers retsmæssige arbejdsudbytte.

De besiddelsesløses stilling.

Spørgsmålet om erstatning til grundejerne er ikke et spørgsmål, der kun berører disse og skatteyderne. Det har også betydning for de besiddelsesløse og for de unge, for alle dem, der søger en virkeplads, og hvis kår

derfor er bestemt af de vilkår, der er for adgang til virkeplads. Mod dem er erstatningen, ja løfterne derom, en direkte fjendtlig handling.

Erstatning eller løfter derom holder ejendomspriserne oppe, sådan som alle økonomiske fordele vil gøre det. Men dermed holder det også arbejdslønnen nede, fordi de betingelser, hvorunder man i frit marked kan få en ejendom og drive den, er bestemmende for arbejdslønnens højde. Når løfterne om erstatning holder ejendomspriserne oppe, så vil de ekstensivt drevne ejendomme fortsætte som hidtil. Erstatningssummen, der skal betales, skal betales med skatter, der tynger produktionen — der er ingen anden udvej. Den vil derfor være en yderligere opfordring til ekstensiv drift, og vil derfor give mindre arbejde, gøre flere arbejdsløse.

Vore krav.

Det, som har været vor styrke i vort krav om grundskyld, var det, at det var det nødvendige fundament for en samfundsbygning, hvor enhver fik løn i forhold til sin flid og duelighed, og hvor der var plads til alle, der ville arbejde. Vi ønskede vore krav gennemført så hurtigt som muligt, omend der kunne være nogen meningsforskel om, hvor hurtigt

det teknisk lader sig gøre. Modstanden er så stærk, at der aldrig kan blive fare for, at vi skal komme for hurtigt frem. Vi måtte da trøste os med, at kunne vi blot skabe forventning om, at en grundskyldsreform var i vente, ville forventningen herom få den sociale virkning til at ile forud.

Denne mulighed ødelægges af krav eller tilbud om erstatning, som modvirker den sociale virkning, der skulle sikre en arbejdsplads til alle. Kravet holder lønningerne nede og gennemfører en ordning, som kun grundspekulanter og særlig ekstensivt drevne ejendommes besiddere har nogen interesse i at få gennemført.

Som modsætning hertil stiller vi krav om alle monopolars også jordmonopolets ophør uden erstatning. Skattefrihed for al produktiv virksomhed. I samme forhold, som vi kan skabe forventning herom, vil dårlig udnyttet jord blive udbudt til salg, og kapitalinvesteringer i monopoler blive forladt til fordel for investeringer i produktiv virksomhed med de følger, at truslen om arbejdsløshed formindskes og efterhånden forsvinder, og produktionen forøges til gavn for hele folket.

Peder C. Pedersen.